

4. Червенков Н. (2018). Историческа българистика в Република Молдова. *Bulgaristica istorică din Republica Moldova*. Сборник. Съставител : Иван Думиника. Кишинев : Lехон-Prim. 688 с.

PAVEL BOȚU – RAPSODUL BUGEACULUI

Олена Голованова

кандидат філологічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

elena.univ@ukr.net

Pavel Boțu, poet și publicist român basarabean originar din Bugeac, un reprezentant important al generației șaizeciste, a venit în literatură dintr-o zonă pitorească, de la gurile Dunării, aducând în poezia și proza românească aromele locului și ale limbajului.

Poezia lui Pavel Boțu este aproape de noi, pentru că zice despre lucruri dragi, despre pământ și baștină, despre mamă și prunc, despre «copiii anilor 30» și despre istorie, despre creator și despre atâtea altele, ale lumii și ale omului, le zice într-o formă simplă, uneori – cu vibrații de doine. Auzim în versurile lui foșnetul ierburilor și vânturilor sudice, clipocitul apelor din Bugeac, melodia blândă și unduitoare a fluierului, ne lăsăm impresionați de nostalgia copilăriei.

S-a născut la 14 iulie 1933 în familia lui Petre Tudosie Boțu și a Anei Domete Munteanu în comuna Ceamașir, județul Izmail, Regatul României. Anii grei de război îi vede cu ochi de copil, în anul 1947 moare tatăl, Pavel rămânând la 14 ani unicul bărbat în familie. S-a văzut în față cu datoria sfântă de a-i ajuta pe cei apropiați în anii cumpliți de secetă și foamete. Atunci s-a verificat tăria, rezistența și setea de viață a poetului. A absolvit școala medie din satul natal. Își continuă studiile la Școala Pedagogică din Izmail, apoi, la Școala Pedagogică din Akerman (azi Belgorod-Dnestrovskii). În anul 1952 a absolvit Școala Pedagogică cu eminentă. Este admis la Institutul Pedagogic «Ion Creanga» din Chișinău, Facultatea de Istorie și Filologie.

După absolvirea institutului, scrie și publică primele versuri. Începe activitatea literară în anul 1959 cu cartea de poezie «Baștina» și este numit lucrător literar la ziarul «Moldova Socialistă», secția Literatura, Cultură și Artă. În 1961 este numit șef de secție, după care

devine redactor adjunct al cotidianului «Moldova Socialistă». La 16 octombrie 1965 este ales Președinte al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova, post pe care l-a deținut cu demnitate timp de 22 de ani, până în februarie 1987 (anul morții). Pavel Boțu lasă mostenire poezii și poeme, proză și publicistică. Istoricul și criticul literar Mihai Cimpoi scrie despre rapsodul din Bugeac că este poet de vocație epică, creator de situații poetice, cu un simț al categorialului și al construcției, în care se infiltrează un schematism sociologizat sau un raționalism glacial.

Poezia lui Pavel Boțu, continuă în volumele «Credință» (1963), «Continente» (1966), «Panoplie» (1968), «Zodiac» (1971), «Casă în Bugeac» (1973), «Ruguri» (1975), «Ornic» (1978), «Legământ» (1981), «Verb la netrecut» (1985).

O revizuire a poeziei șaizeciste se impune de la sine, dar vorba poetului: «Și iar nu ne ajunge timp/ Și vreme nu rămâne» (Vreme-timp). «Azi nimeni nu se înghesuie să comenteze, de exemplu, o mitologie poetică a Bugeacului, care pendulează între spiritul adamic, firesc, folclorizant (*Copiii din anii treizeci*, *Balada mâinilor ciungi*, *Balada stropului nestins*) și modelul golemic, artificial, de import al zodiacului roș (*Întâlnire cu Rusia*, *parțial Casă în Bugeac*), «texte virusate ideologic» [1, p. 208]. – scrie A.Rachieru în «Poeti din Basarabia: un veac de poezie românească.»

Cuvântul, deși uneori bolovănos, sună cu fermitate, vocația epică se întrevede categoric din câteva poeme cu respirație socială. Pavel Boțu este și un poet al confesiunii. Vasile Badiu menționează că paginile lui palpită de mărturisiri dezvăluind cele mai tainice ungherașe ale sufletului: profesiunile de credință, fascinația copilăriei desculțe pe drumurile aride ale Bugeacului, impresiile culese din repetatele călătorii pe meridianele globului, turnate în tiparul măiestrit al versului.

Sub aspect și tipologic poezia românească postbelică transfigurează diverse motive și semnificații artistice ce poartă amprenta regăsirii conștiinței de sine. Mama, plaiul, codrul, stelele, izvoarele, firul de iarbă și frunza verde amplifică configurația simbolurilor tradiționale și finalizează prin reconstituirea unui cadru poetic cu problemele existențiale în prim-plan. Diverse teme și motive sociale: ecologia naturii și ecologia sufletului omenesc, deznaționalizarea, renunțarea la datinile și obiceiurile poporului, fizionomia etică a contemporanului,

sentimentul demnității naționale constituie acele preocupări artistice de importanță vitală pe care poeții le-au amplificat în formula căutărilor pentru a da răspuns la problemele stringente ale epocii și pentru a se încadra în lupta cu inerția.

Numai citită într-un anumit cod, poezia lui Pavel Boțu își dezvăluie adevărata față. Din perspectiva ultimelor două volume, «Ornic» și «Verb la netrecut», apărute în timpul vieții, ea trebuie căutată în aluzii, intertexte, parabole, deoarece poezia sa e cu două fețe: o față pentru vremi sub «zodiacul roș» și alta pentru timpul interior al unui eu proteic. Pavel Boțu, deși sudist, nu e un poet solar, iar viziunea picturală a lumii sale, galeria de personaje, densitatea culorilor reci, expresia lipsită de strălucire, toate abateri voite de la moda poetică a șaizeciștilor, nu i-au asigurat o audiență mare și răsunătoare, precum s-a întâmplat cu volumul «Ornic».

Se știe că o operă autentică interesează în măsura în care aceasta exprimă adevărul. Cât adevăr e în scrisul lui Boțu? Ion Ciocanu afirma că poetul a trecut prin toate vicisitudinile timpului și, chiar dacă nu le-a evocat în versurile și nici în proza sa, după cum nu le-au evocat nici ceilalți scriitori în condițiile regimului totalitarist, le-a avut mereu în sânge și i-au stat în centrul creației. «Copil, și el, «al anilor treizeci», îndurând războiul și, deosebit de dureros, urmările acestuia, marcate de secetă, și de foamete (organizată), și de deportări, Pavel Boțu a avut în adâncul ființei sentimentul tragismului existenței, pe care l-a trimis, mai totdeauna, în trecut sau în subtextul operelor axate pe «prezent». [2, p. 94].

Spânul, dresorul de lei și alte personaje similare n-au fost niște elemente întâmplătoare în creația sa. Lucrul acesta este dovedit din plin în ciclul «Insectar» din cartea «Zodiac» și în volumul de versuri «Ornic». În raport cu Liviu Damian, Anatol Codru sau Dumitru Matcovschi, P. Boțu «n-a fost – nici chiar la începuturile sale literare – un poet eminent senin și, mai cu seamă, luminos» [3, p. 3].

Dimensiunea morală a satului dăinuie în poezia postbelică «ca un foc miraculos» și se extinge într-o atmosferă «reală palpitând de seve, cutremurată de ritmul anotimpurilor, cheltuită cu împliniri, cu poame dulci la margini, văzute de departe, punct de atracție continuă.» [4, p. 13]. În creația poeților basarabeni satul esențializează și aprofundează ideea continuității, a permanenței, a legăturilor originare cu pământul,

cu problemele sociale și morale ale vieții neamului.

Mihai Cimpoi afirma că ruralismul «nu este doar o orientare tematică, ci substanța organică a literaturii basarabene, dimensiunea ei ontologică fundamentală, care se infiltrează în conștiința scriitorilor basarabeni nu numai pe calea creației folclorice, ci și prin intermediul creației predecesorilor». [5, p. 118].

Tradiționalismul operei lui Pavel Boțu este infiltrat în confesiuni profund intime și tulburătoare, pline de înțelepciune : «Din îmbrățișarea lor/ Crescu pomul-crăișor./ Din cea ramură de fag /Zicea fluierul cu drag.//Iar din zicerea aceea/ Înflori pe cer o stea./ Iar din steaua ce străluce / Numele ți-l vom aduce... (De dragoste).

Cititorul este orientat de poetul basarabean spre perceperea unor rosturi filozofice complexe și multiple, care au tangențe cu sensibilitatea populară. Filonul folcloric îi permite să se integreze în atmosfera solemnă a transfigurării simbolice propriie modului său poetic. Dialectica simbolurilor întemeiază structura modernă a creației sale, iar tradiția populară o reconfortează spiritual. Arta poetică a lui Pavel Boțu, privită în ansamblu, se sprijină pe o suită de reprezentări simbolice, determinate de o deschidere de orizont spre ambianța folclorică complexă : «*Răsărise mândrul soare /Din a lor îmbrățișare*» («De dragoste») reprezintă acordul final al unei beatitudini ajunse la apogeu. Prin situația poetică înscenată autorul relevă măreția cosmosului, relațiile mioritice dintre elementele Universului.

Simbolica soarelui, a luminii în genere presupune o complexitate de relații artistice ce-și află valorificare în raport direct cu intuiția blagiană pe calea unor imagini intertextuale. În versurile lui Pavel Boțu găsim că intimizarea atributelor solare ale universului are loc la nivelul principiului intertextual. O metaforă des întâlnită în folclorul românesc, căderea astrilor cerești este disponibilă simbolic cu mitul soarelui, al luminii demiurgice care înveșnicește și purifică universul existențial al omului. Lucian Blaga îndeamnă spre reintegrare în cosmos, participare la descifrarea tainelor lumii, tentative, ce amplifică noi și nebănuite nuanțe de sens.

Scriitorii Basarabeni apelează la resursele de inspirație mitologică pentru a răspunde necesităților spirituale ale timpului, pentru a promova și a transmite posterității valorile general-umane. Preferința pentru fondul mitic al folclorului românesc este o latură esențială a creației lui

Pavel Boțu, care respectând principiile transfigurării populare se orientează spre chintesența unei mitologii străvechi, regândite în motive și imagini semnificative. Mitul mioritic al integrării în natură și mitul Meșterul Manole, ideea jertfei zidirii și aspirația către desăvârșirea creației marchează esența spiritualității românești, constituie un punct de întâlnire între tradiție și viziunea modernă a artistului, o simbioză a talentului scriitoricesc cu sursa folclorică.

Legătura poeziei cu tezaurul spiritualității românești trebuie privită ca o relație unde «noțiunile tradițional-modern, împrumut-interpretare originală» vor fi subordonate «noii sinteze ca fapt artistic de neconfundat» [6, p. 495]. Poetizarea *gorunului* sau *a salcâmului* din pragul casei părintești, invocarea supliciilor actului de creație, orientarea spre transpunerea unui univers sacru de valori amplifică sugestia mitică a poeziei contemporane, o redimensionează în resorturi de creație superioară. «Atmosfera de sacralizare este orientată către un nivel de existență, căruia autorii îi conferă adâncime morală, dezvăluie legătura omului cu pământul, nostalgia vetrei părintești, rădăcinile care ne leagă de plaiul natal, dar și spiritul de rezistență, de vivacitate a neamului». [7, p. 92].

La unii poeți ideea de de sacralitate este integrată unei viziuni mitico-ritualice, la Pavel Boțu este exprimată o idee ce ține mai mult de domeniul subtextului. Autorul valorifică mitul în cadrul unor raporturi artistice asociative, exprimând un sentiment de totală închinare în fața pilonilor de rezistență ai neamului. La P.Boțu textul este focalizat pe o concepere reală a lucrurilor imanente. Aceasta nu-l împiedică să creeze un «topos» caracteristic stilului său, să-și exprime încântarea în urma contactului său nemijlocit cu mitologia copacului :

«Nucarii mei împovărați de ani/
Crescuți în lut fierbinte de baladă,
Se-adună drumul dintre bolovani/
Și vine cu drumeții să vă vadă».

(Pavel Boțu, Nucari).

Poezia lui Pavel Boțu oscilează între mai multe semnificații, comunicând un sentiment de admirație totală :

«Iar eu prea cucernic mă plec/În fața copacului domn,/În fața
gorunului demn,/

De molia vremii necariat,/Copacul acesta bărbat/Și-acum stă de
veghe...»

(Pavel Boțu, Plecăciune).

Se poate observa depășirea condiției cotidiene a laitmotivului arborelui și integrarea lui într-o stare superioară ce corelează cu armonia universului. Simbolul gorunului la Pavel Boțu este de sorginte blagiană, el descinde din construcție mitică a unui univers poetic complex. Critica de specialitate atribuie gorunului blagian un aer sacral. El crește la marginea codrului folcloric și eminescian ca un «strămoș al lumii, este un simbol al perinității, părintele codrului unduitor al spațiului poetic românesc» [8, p. 214]. Gorunul lui Pavel Boțu este un Făt-Frumos al meleagului, el posedă ceva din titanismul arborelui lui Holderlin, dar, în același timp, nu-i lipsește nici acea aură mitică sacrală proprie copacului blagian.

Versul lui Pavel Boțu cucerește prin capacitatea de umanizare a fenomenelor și ritmurilor din natură, prin confesiunile filozofice îmbrăcate în intimitatea sentimentului liric. E ceea ce M. Muthu numește «poezie a interioarelor» sau «a resemnării» [9, p. 86]. Integrată un meditațiile lirice de mai târziu. Pavel Boțu se apropie de reflecțiile predecesorilor nu numai prin filiera mitului folcloric și și prin revelația resemnării mioriitice în fața morții. Ideea vieții dincolo de viață, cu o vastă sferă de circulație în literatura universală, este prezentă și în lirica basarabeană, orintându-i pe poeți spre un anumit mod de înțelegere a problemelor existențiale și demonstrând că drama omului pus față în față cu veșnicia nu s-a consumat, ci rămâne să dăinuie, să amintească mereu că senina integrare în natură este un fenomen tot atât de firesc ca și succesiunea anotimpurilor, a generațiilor, ca și curgerea ireversibilă a timpului. Dincolo de tăcerea austeră a neființei «gorunul» lui Pavel Boțu stă la hotarul timpului ca să contempleze din adâncuri trecerea lui ireversibilă și să exprime sensul mișcării, al continuității.

Bibliografie :

1. Rachieru A. (2010). Poeți din Basarabia: un veac de poezie românească. București: Editura Academiei Române; Chișinău: Știința. 677 p.
2. Ciocanu I. (2002). La timpul netrecut, în: Pavel Boțu, Lemn ceresc: (versuri). Selecție și pref. de Ion Ciocanu. Ch.: Cartea Moldovei. 144 p.
3. Țurcanu A. (1983). Pavel Boțu sau dialogul drumetului cu adâncurile, în: Andrei Țurcanu. Martor ocular. Ch.: Literatura artistică.
4. Liviu Damian (1975). Satul din noi. În cartea lui: *Îngâduratele*

porți. Secvențe. Chișinău. Cartea Moldovenească. P. 13.

5. Mihai Cimpoi (1994). Basarabia sub steaua exilului. București : Editura Viitorul României. P. 118.

6. Cesereanu D. (1966). Arghezi și folclorul. Bucureșt. P. 495.

7. Tatiana Botnaru (1998). Poezia : sub semnul regăsirii tradițiilor naționale Editura : Tipografia centrală. Chișinău.

8. Vaida M. (1975). Lucian Blaga, Afinități și izvoare. București. P. 214

9. Muthu M. (1972). Orientări critice. Cluj. Editura «Dacia». P. 86.

БЕССАРАБСКИЙ СКУЛЬПТОР М.К. НЕДОПАКА

Татьяна Мельянцева

старший научный сотрудник

Измаильский историко-краеведческий музей Придунавья

Мир скульптуры в нашей жизни представлен ярко и разнообразно. В течение многих веков талантливые мастера создают свои произведения. В них они выражают свои эстетические идеалы, фантазии, свой духовный мир. Скульптура встречается нам в повседневной жизни. Наше внимание привлекают монументальные статуи и памятники, рельефы и барельефы, украшающие архитектуру, изящные садово-парковые скульптуры. Искусство скульптуры обладает способностью задумываться, волноваться, сопереживать, формировать наше сознание, наш вкус, воспринимать опыт, накопленный человечеством. Именно творчество Михаила Климентьевича Недопаки является таковым.

Скульптор, член Союза художников СССР Михаил Климентьевич Недопака жил и творил в Измаиле 53 года. Его скульптурные композиции и барельефы украшали и украшают здания, площади, скверы и парки нашего города и населенных пунктов юга Придунайского края.